

dokumenti povezani sa nekim od navedenih, ili da su objavljeni još neki značajniji iz goleme količine građe o kolaboraciji Draže Mihailovića sa okupatorima, i da su pomenute knjige i radovi u kojima su korišćeni objavljeni dokumenti, vrednost te knjižice bila bi još veća.

Antun Miletić

**ZORAN LAKIĆ, CASNO — CRNOGORSKA ANTIFAŠISTIČKA
SKUPŠTINA NARODNOG OSLOBOĐENJA 1944—1945.**

Zbirka dokumenata, Istorijski institut SR Crne Gore, Titograd 1975

Zoran Lakić već 15 godina bavi se naučnoistraživačkim radom. Autor je ili koautor nekoliko djela na temu NOR-a i revolucije u Crnoj Gori: NOR u Crnoj Gori 1941—1945 — hronologija događaja (1962), ZAVNO Crne Gore i Boke (1963), Žene Crne Gore u revolucionarnom pokretu 1918—1945. (1968), Zapisi o revoluciji (1971). Uz to je napisao više od tridesetak naučnih rasprava koje su objavljene u časopisima širom naše zemlje. Sa naučnim saopštenjima nastupao je na međunarodnim skupovima u našoj zemlji i inostranstvu. Nakon tih i više stručnih radova Lakić je upravo objavio knjigu, tj. zbirku dokumenata, pod naslovom CASNO — Crnogorska antifašistička skupština narodnog oslobođenja 1944—1945. Knjiga je podijeljena u šest dijelova — glava, od kojih je svaki relativno samostalan, ali se svi, opet, međusobno dopunjuju, tako da čine širu cjelinu u kojoj se jasno uočavaju autorovi stavovi o najrelevantnijim pitanjima iz rada CASNO-a u periodu 1944—1945. godine.

Radi boljeg uvida u cjelinu knjige, nećemo analizirati, odnosno prikazati svaki dio pojedinačno. Jer, kako je već djelimično istaknuto, svi dijelovi knjige, iako relativno samostalni, međusobno su tijesno povezani, a uz to se dopunjuju i prepliću, tako da ipak čine širu cjelinu. Stoga ćemo navesti samo šta koji dio knjige sadrži: Prva glava — Treće zasjedanje Crnogorske antifašističke skupštine narodnog oslobođenja, Druga glava — Zapisnici sjednica Predsjedništva CASNO, Treća glava — Djelatnost Predsjedništva CASNO i njegovih organa između III i IV zasjedanja, Četvrta glava — Četvrto zasjedanje Crnogorske antifašističke skupštine narodnog oslobođenja, Peta glava — Partizanska štampa o radu CASNO, Šesta glava — Dopunska dokumenta o radu ZAVNO Crne Gore i Boke.

Osim navedenih šest dijelova, tj. glava, knjiga sadrži i spisak dokumenata i dva registra — ličnih imena i geografskih i administrativnih pojmova.

Treći dio knjige je najobimniji (veći je nego svi ostali dijelovi i prilozi zajedno, ima 324 stranice od 625 koliko ih knjiga ukupno ima). No, to je i razumljivo s obzirom na to da sadrži djelatnost Predsjedništva CASNO i njegovih organa između III i IV zasjedanja.

Autor navodi da je CASNO u 1944. i 1945. godini — u svom desetomjesečnom radu — izdao oko 4000 dokumenata (oko 400 u 1944. i više od 3500 u 1945. godini). Za tu knjigu, odnosno zbirku dokumenata, odabrao je samo 264 dokumenta koji se ograničavaju na rad Predsjedništva CASNO i njegovih odjeljenja, odnosno povjereništava i drugih radnih tijela. To su uglavnom, kako autor kaže, najvažnija dokumenta, koja daju potpunu i realnu sliku sadržaja rada CASNO i raznovrsnost toga rada. U dokumentima te zbirke najviše je uredbi, uputstava, odluka, izvještaja, proglašenja, direktiva, zapisnika sa sjednica Predsjedništva CASNO, komisija i drugih radnih tijela.

U predgovoru Lakić ističe da je ZAVNO (Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja) Crne Gore i Boke sazvano u Treće zasjedanje u vrijeme značajnih uspjeha NOP-a u zemlji i u Crnoj Gori. Ti su se uspjesi prvenstveno ogledali u velikom dijelu oslobođene teritorije od okupatora, u naglom brojačnom porastu jedinica Narodnooslobodilačke vojske i borbama na svim područjima Jugoslavije. Da su zaista ogromno narasle jedinice NOV-a, najbolje potvrđuje podatak što je potkraj juna 1944. godine bilo 39 divizija, više samostalnih brigada i velik broj partizanskih odreda — ukupno oko 350.000 boraca. Dakle, poslije Crvene armije, to je bila najbrojnija vojska antihitlerovske koalicije na evropskom ratištu. Stoga je razumljivo što je NOP u Jugoslaviji dobijao sve veći značaj i priznanje, prvenstveno od saveznika, a zatim i od sve većeg dijela progresivnih snaga u čitavom svijetu. Naporedo s podrškom i afirmacijom, uslijedila je i materijalna pomoć zemalja antihitlerovske koalicije NOP-u. Uza sve to, međutim, treba se prisjetiti koliko je trebalo vremena i napora da proдре u svijet istina o našem NOB-u.

Jedan od veoma velikih uspjeha u tom periodu (kraj juna 1944. i kraj aprila 1945. godine), kako je već istaknuto, bio je što je u čitavoj zemlji oslobođen velik dio teritorije, prethodno okupirane od okupatora. Takođe je i u Crnoj Gori oslobođena velika teritorija, koja je zahvatala gotovo sav njen sjeverni dio. U prilog toj konstataciji dovoljno je navesti da je prema podacima Predsjedništva CASNO iz avgusta 1944. godine, na oslobođenoj teritoriji u Crnoj Gori živjelo 122.347, a na neoslobođenoj 169.794 stanovnika.

Da čitaoci ovog prikaza, pa i same knjige — zbirke dokumenata — ne bi bili u dilemi o kojim je zasjedanjima riječ — CASNO ili ZAVNO Crne Gore i Boke, navešćemo napomenu autora na početku Predgovora:

»U ovom predgovoru dajemo kraći osvrt na razvojni put Crnogorske antifašističke skupštine narodnog oslobođenja (CASNO), u koju se na svom Drugom zasjedanju transformisalo Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja (ZAVNO) Crne Gore i Boke. Normalno bi, onda, bilo reći da je u pitanju III zasjedanje ZAVNO Crne Gore i Boke. U svim dokumentima, međutim, iz toga vremena, a i kasnije, govori se o Trećem zasjedanju CASNO, a kasnije i o Četvrtom i Petom zasjedanju CASNO, iako se ono na Četvrtom zasjedanju transformiše u Crnogorsku narodnu skupštinu, koja je, takođe, novi izraz vlasti u Crnoj Gori. Ovakvim načinom označavanja zasjedanja najviših organa vlasti u Crnoj Gori, kroz različite vremenske periode, htjelo se reći da je karakter vlasti i njena osnovna funkcija ostala ista, da se samo mijenja oblik, koji se usavršava i izvire iz prethodnog. Smatramo da su ovi motivi realni, pa smo i sami prihvatili ovakvu numeraciju zasjedanja najviših organa vlasti u Crnoj Gori« (str. 5).

ZAVNO Crne Gore i Boke sazvano je u Treće redovno zasjedanje 13. jula 1944. godine i održano u Kolašinu. Vezivanje ovog zasjedanja za 13. jul imalo je simboličan karakter. Time se htjelo pokazati da se cjelokupni tok NOR-a razvijao u duhu 13-julskog ustanka 1941. godine, »koji je okupio svu Crnu Goru na platformi oslobodilačke borbe, ali koji je od početka imao klasni karakter, te da će taj duh karakterisati i rad i odluke Trećeg zasjedanja«. Međutim, ta simbolika, kako naglašava autor, bila je potrebna samo do usvajanja odluka, jer odluke Trećeg zasjedanja ZAVNO Crne Gore i Boke »i suštinski označavaju početak obnavljanja crnogorske državnosti i njene izgradnje na novim društvenim i državnim osnovama«.

Valja istaći da su pomenutom zasjedanju prisustvovali i delegati stranih misija. To je imalo velikog značaja i ostavilo je snažan utisak na prisutne vijećnike. Takođe valja istaći da je Trećem zasjedanju prisustvoavao 151 vijećnik. Najveći dio područja bio je zastupljen, zavisno od broja stanovnika, izuzimajući izvjesne nejednakosti u tom pogledu, koje su bile posljedica vojno-političke i druge situacije na pojedinim područjima. Pri tome treba naglasiti da tome zasjedanju nijesu prisustvovali predstavnici Ulcinja, Rožaja, Bijelog Polja i Pljevalja, iz razloga što su se prva dva grada i sreza, nakon kapitulacije bivše Jugoslavije, našla u sastavu kvislinške Velike Albanije, dok su predstavnici Bijelog Polja i Pljevalja bili u sastavu ZAVNO Sandžaka, od njegovog osnivanja novembra 1943. do rasformiranja u martu 1945. godine, kada je narod izrazio želju i spremnost da ti krajevi uđu u sastav Crne Gore. Uza sve to treba navesti podatke o socijalnoj strukturi vijećnika Trećeg zasjedanja, koji su veoma interesantni: intelektualaca 105, među kojima su bili zastupljeni profesori univerziteta, srednjih škola, učitelji, studenti, advokati, sudije, novinari, publicisti, ljekari, sveštenici, činovnici, inženjeri, privatni namještenici, glumci, zubotehničari. Radnici su imali 21 predstavnika, a seljaci 25. Žena je bilo 8, vojnih lica 17, a bivših narodnih poslanika 8 (str. 7). Najviše je, dakle, bilo intelektualaca. Takva socijalna i politička struktura dala je, bez sumnje, određene specifičnosti tome tada najvišem organu vlasti u Crnoj Gori.

Treće zasjedanje ZAVNO Crne Gore i Boke donijelo je više važnih i veoma značajnih odluka. Navešćemo samo neke od najrelevantnijih:

- Odluka CASNO o odobravanju rada i odluka Izvršnog odbora ZAVNO Crne Gore i Boke,
- Odluka CASNO o vrhovnom zakonodavnom i izvršnom tijelu Crne Gore i Nacionalnom komitetu oslobođenja Crne Gore,
- Odluka o narodnoj vlasti na teritoriji Crne Gore,
- Odluka o osnivanju narodnih sudova,
- Odluka CASNO o osnivanju Komisije za izradu zakonskih projekata,
- Odluka o obrazovanju Vjerske komisije,
- Odluka CASNO o poslovniku rada CASNO.

Uz navedene odluke treba istaći kao veoma značajnu Izjavu CASNO o pravima i dužnostima građana Crne Gore.

Sve te i niz drugih odluka i dokumenata imali su osobiti značaj u izgradnji federalne Crne Gore u sastavu Demokratske Federativne Jugoslavije. Posebno treba istaći, kao izuzetno značajnu, Odluku o stvaranju najvišeg predstavništva — CASNO — koje se konstituše u vrhovno zakonodavno i izvršno tijelo. Tom

odlukom obezbijedeno je crnogorskom narodu pravo da sam odlučuje o svojoj sudbini i da snosi odgovornost za nju. Time je zapravo nastavljen kontinuitet crnogorske državnosti koji je prekinut 1918. godine, s tim što se nova država izgrađuje u okviru jugoslovenskog federalizma.

Od osobite važnosti bila je i Izjava CASNO o pravima i dužnostima građana. U njoj je sadržana istorijska činjenica o demokratskom opredjeljenju crnogorskog naroda. Poseban značaj toga dokumenta ogleda se u jednakosti i ravnopravnosti svih građana i u izjednačavanju prava muškaraca i žena.

Važnost navedenih i drugih odluka CASNO, pored istaknutog, ogleda se i u tome što su odigrale veliku ulogu u ostvarivanju političkog programa KPJ za koji su se vezale široke narodne mase.

Međutim, cjelovitija i objektivnija ocjena o radu Trećeg zasjedanja CASNO i o odlukama donesenim na njemu, te njihovom značaju za dalji razvitak NOP-a u Crnoj Gori u prvom redu, a potom i za razvitak crnogorske države, najbolje se može sagledati iz dijela izvještaja dra Obrena Blagojevića na tom zasjedanju. U izvještaju se, uz ostalo, kaže:

»Izgraditi svoju užu domovinu tako, da u njoj sam narod upravlja svojim ekonomskim problemima, o svom prosvjetnom i kulturnom životu, vezati svoju budućnost sa budućnošću vaskolikog srpskog i ostalih jugoslovenskih naroda, uklopiti svoju zemlju u bratsku zajednicu svih naših naroda, jednu snažnu državnu organizaciju, to je vazdašnji ideal najboljih ljudi Crne Gore, to je ono za što je crnogorski narod vodio dugu i ljutu borbu protiv turskog zavojevača, to je bilo ono za šta je naš narod oborio apsolutizam kralja Nikole, to je ono za šta je naš narod vodio borbu protiv reakcionarnih velikosrpskih klika za 23 godina života u bivšoj Jugoslaviji, to je, najzad, bilo ono za što smo tri godine dana vodili najveću borbu u istoriji našeg naroda. Svi ti visoki ideali došli su do izražaja u ovim istorijskim odlukama« (str. 9).

Veoma su karakteristične i riječi Veljka Zekovića na tom zasjedanju. On je tom prilikom (u referatu pod naslovom Slobodna Crna Gora u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji), u vezi sa federativnim uređenjem i formom međusobnih odnosa naših naroda, između ostalog, istakao:

»Treba naglasiti da naši narodi ne smatraju federativni odnos pojedinih jedinica kao nešto vječno i nepromijenjeno. Forma međusobnih odnosa naših naroda zavisice uvijek, prije svega, od potrebe obezbjeđenja nesmetanog i punog razvitka svakoga pojedinoga od njih kao i svih uzetih zajedno« (Isto).

Naporedo s tim neophodno je istaći da je odlukama Trećeg zasjedanja ZAVNO Crne Gore i Boke pretvoren iz predstavničkog i političkog organa za rukovođenje narodnooslobodilačkom borbom u vrhovni organ državne vlasti i državnog suvereniteta — CASNO, a narodnooslobodilački odobri definitivno su postali osnovni organi državne vlasti. Naime, oni su najviši organi vlasti u poslovima lokalnog značaja (seoski i mjesni NOO), jer su istovremeno i državni organi vlasti. Time je njihov rad dobio odlučnu ulogu u daljoj izgradnji slobodne Crne Gore u Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji. Tako je Crna Gora započela novo poglavlje u svom društveno-političkom životu i ujedinjena sa drugim jugoslovenskim narodima i sa mnogo jačim progresivnim snagama okončala pobjedu nad fašizmom i prethodnim kapitalističkim društvenim sistemom.

Desetomjesečni rad CASNO — od jula 1944. do aprila 1945. godine — autor zbirke dokumenata Lakić dijeli na dvije etape, prilično specifične:

— prva etapa obuhvata vrijeme od osnivanja CASNO do kraja kalendarske 1944. godine,

— druga etapa počinje od kraja 1944. i traje do aprila 1945. godine, odnosno do Četvrtog zasjedanja CASNO i njegovog pretvaranja u Crnogorsku narodnu skupštinu.

Bitna je karakteristika prve etape učvršćenje sistema vlasti, odnosno ojačanje rada i veća efikasnost narodnooslobodilačkih odbora, njihovo formiranje tamo gdje ih dotad nije bilo i podsticanje rada ilegalnih NOO. No, ratni uslovi su jako ograničavali mogućnosti rada narodnooslobodilačkih odbora na ekonomskom planu. Stoga se u ovoj etapi uglavnom radi na poslovima za najnužnije potrebe vojske i stanovništva. Osnovno je pitanje na tom planu ishrana vojske i naroda. Iako je to pitanje rješavano sa puno teškoća, nije zabilježen ni jedan jedini slučaj smrti od gladi. To se, bez sumnje, može smatrati veoma velikim uspjehom narodne vlasti u tom periodu.

U istoj etapi CASNO poklanja posebnu pažnju šumama, koje tada čine osnovu industrije, i kulturno-prosvjetnom radu. Uza sve to treba naglasiti da je Predsjedništvo CASNO, i pored brojnih i raznih teškoća sa kojima se susretalo, uspjelo do kraja 1944. godine u cijelosti da sprovede organizaciju narodnooslobodilačkih odbora u svim gradovima, opštinama i selima u Crnoj Gori.

Drugu etapu u radu CASNO karakteriše situacija kakvu nemamo u drugim krajevima Jugoslavije. Naime, Crna Gora je tada bila potpuno oslobođena u njenim sadašnjim granicama. Time je CASNO umnogome bio rasterećen ratnim problemima.

Sljedeća karakteristika te etape ogleda se u organizaciji vlasti. Prvenstveni cilj je organizacije bio je da vlast postane efikasnija, da se što bolje prilagodi mirnodopskim prilikama, te da se u svom razvoju neprestano i što više usavršava.

Posebno treba istaći sa kakvim i kolikim privrednim problemima se susretao u svom radu CASNO i kako ih je rješavao. Prema zvaničnom izvještaju Zemaljske komisije za ratnu štetu, okupator je pričinio štete crnogorskom narodu u iznosu više od 50% svih vrsta bogatstava, a u pojedinim oblastima štete su čak iznosile od 75% do 100%. Međutim, nije se radilo samo o materijalnim štetama već prvenstveno o ogromnim ljudskim gubicima. U odnosu na oba pitanja stanje je bilo ovakvo:

»Umrlih ili ubijenih bilo je 40.446, interniranih 95.346, a invalidiranih 26.144 lica; oštećeno je ili potpuno uništeno: 22.354 kuće za stanovanje, 53.967 štala i drugih pomoćnih zgrada i 878 državnih zgrada; oštećeno je 1.510 kilometara puta i razrušeno 300 mostova (gvozdениh, kamenih i drvenih, manjih ili većih, odnosno gotovo svi). Ako bi se izračunale sve vrste oštećenja u industriji, poljoprivredi, šumarstvu, finansijskim sredstvima, raznim privatnim i državnim namještajima, raznim saobraćajnim sredstvima — šteta izražena na osnovu vrijednosti predratnog dinara iz 1938. godine iznosila bi 43.813.292.569. Ovdje nije ušao predratni štete na osnovu poginulih, ranjenih i interniranih« (str. 13). Zahvaljujući ogromnom samoprijegoru naroda i pomoći vojske, CASNO je veoma brzo i uspješno rješavao sva istaknuta i niz drugih pitanja. Može se reći da je to činio čak i brže nego što su za to postojale objektivne mogućnosti. Dovoljno je samo navesti da su svi putevi u Crnoj Gori i Boki osposobljeni, da je popravljen vodovod u nekoliko gradova, da su opravljene željezničke

pruge (Bar—Virpazar, Podgorica—Plavnica, Nikšić—Bileća), da su uspostavljene autobuske linije na više relacija, da su stavljene u pogon pilane-potočare itd. I u oblasti prosvjete i kulture stvoreni su uslovi za rješavanje brojnih najrelevantnijih pitanja. To najbolje govore podaci da je tada u 10 srezova u Crnoj Gori i Boki radilo 436 osnovnih škola, od kojih su 74 novoosnovane. U njima je bilo 22.547 đaka i 582 učitelja, od kojih 178 nije imalo potrebnu stručnu spremu. U 9 gimnazija bilo je 6770 učenika, ali je posebno bio izražen problem nedostajanja stručnog nastavničkog kadra, bilo je samo 132 nastavnika. Otvoreno je bilo i 56 analfabetskih tečajeva, koje je pohađalo 4056 posjetilaca. Takođe je bilo otvoreno i 113 domova kulture i 46 čitaonica.

Iz prethodnih razmatranja nije teško zaključiti da je narodna vlast u Crnoj Gori u označenom periodu postigla brojne i osobito značajne rezultate. Najveći rezultati, bez sumnje, postignuti su u obnovi zemlje. Stoga se desetomjesečni rad CASNO ubraja u najplodnije periode razvoja narodne vlasti u Crnoj Gori i Boki. S tim u vezi neophodno je naglasiti da se ta narodna vlast pokazala sposobnom i doraslom svim brojnim, teškim i vrlo kompleksnim zadacima koji su se nalazili pred njom. Svemu tome dodajmo da je pretvaranjem CASNO u Crnogorsku narodnu skupštinu i NOO u narodne odbore učinjen velik korak ka učvršćenju i daljem jačanju narodne vlasti, koja nije više samo narodna, već i državna vlast. Time je, odnosno bolje reći Četvrtim zasjedanjem CASNO, koje je održano na Cetinju u aprilu 1945. godine, završen »proces izgradnje crnogorske države na novim društvenim i državnim osnovama, čime je dat doprinos izgradnji Jugoslavije kao savezne države«. Zapravo, on će, kako kaže autor, dobiti zakonsku potvrdu tek na samom početku 1947. godine, kad će Ustavotvorna skupština izglasati Ustav Federalne Republike Crne Gore. Iz toga slijedi drugi zaključak, naime, da su donošenjem Ustava pravno ozakonjene duboke revolucionarne promjene u strukturi zemlje, koje su se desile u toku NOR-a.

Shodno prednjim razmatranjima veoma je značajno istaći da »izgradnja crnogorske države na novim osnovama nikada nije suprotstavljana jugoslovenstvu i zajedničkoj državi jugoslovenskih naroda«. Naprotiv, s pravom konstatuje autor Lakić, osjećanje pripadnosti većoj državnoj zajednici — Demokratskoj Federativnoj Jugoslaviji — bilo je primarno. To se, međutim, nikako ne može tumačiti nepovjerenjem u sopstvene snage i perspektivu, kako dalje ističe autor, već neprestanim njegovanjem i razvijanjem uvjerenja da je Demokratska Federativna Jugoslavija »životna potreba za sve njene narode, da ona nije neka slučajna tvorevina, nego istorijska nužnost bez koje je sloboda pojedinih njenih naroda nemoguća«, kako se kaže u Deklaraciji Privremene vlade Demokratske Federativne Jugoslavije. O tome se govori i u Deklaraciji Narodne vlade Crne Gore. U njoj se, uz ostalo, ističe da će crnogorski narod uložiti napor da »obnovi opustošenu zemlju i izgradi bolji i srećniji život u našoj moćnoj i ujedinjenoj državi«, čime će ojačati »zajednička domovina Demokratska Federativna Jugoslavija« i ugled »naše zemlje među narodima svijeta«.

Na pripremanje te zbirke autor je bio ponukan time što je još 1963. godine objavio zbirku dokumenata ZAVNO Crne Gore i Boke, te što su obje zbirke, kako on naglašava, »jedan posve specifičan i u mnogo čemu značajan put u razvitku narodne vlasti u Crnoj Gori i konstituisanju crnogorske državnosti u okviru Federativne Republike Jugoslavije«. S tim u vezi autor tih dviju zbirki dokumenata dalje ističe: »Kad bude sređena dokumentacija o sljedećoj

etapi u izgradnji narodne i državne vlasti u Crnoj Gori, koja će zahvatiti vrijeme od Četvrtog zasjedanja Crnogorske narodne skupštine aprila 1945. do konstituisanja Ustavotvorne skupštine Crne Gore i donošenja Ustava Crne Gore januara 1947. godine, biće tako reći grupisana na jednome mjestu značajna dokumentacija, što je od višestrukog značaja.« Tome još dodaje da bi takode trebalo sabrati najznačajnije dokumente iz rada NOO-a 1941. i 1942. godine i objaviti ih u posebnoj zbirci. Time bi se, bez sumnje, naučnim radnicima pružila izvanredna mogućnost da imaju na raspolaganju gotovo cijelu važniju dokumentaciju o izgradnji narodne i državne vlasti u Crnoj Gori, a mlada generacija mogla bi da se vaspitava na pravom izvoru, tj. na primjerima herojske i nadčovječanske narodnooslobodilačke borbe. U tome je poseban značaj te knjige — zbirke dokumenata.

Blagoje Mujović

*PETAR STRČIĆ, ZAPISNICI SJEDNICA OKRUŽNOG
NARODNOOSLOBODILAČKOG ODBORA ZA HRVATSKO
PRIMORJE 1943—1945. GODINE*

Historijski arhivi u Rijeci i Pazinu izdali su 1975. god. knjigu građe »Zapisnici sjednica Okružnog narodnooslobodilačkog odbora za Hrvatsko primorje 1943—1945. godine«. Građu je prikupio i za tisak priredio Petar Strčić. Nakon dužeg istraživanja u Historijskom arhivu — Rijeka, Historijskom arhivu — Pazin, Arhivu Hrvatske — Zagreb, Arhivu Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske — Zagreb, Arhivu Vojnohistorijskog instituta — Beograd i Muzeju narodne revolucije — Rijeka, Strčić je pronašao 14 zapisnika sjednica ONOO-a za Hrvatsko primorje. Međutim, autor je u knjizi objavio i niz drugih dokumenata ONOO-a koji svjedoče o radu ovog najvišeg organa narodne vlasti u Hrvatskom primorju u toku NOB-a. Ukupno su u knjizi objavljena 33 dokumenta.

Knjiga sadrži dva osnovna dijela: uvod i građu, te kazalo osobnih i kazalo geografskih imena. Autor je uz to prikupio i u knjizi objavio niz zanimljivih slikovnih priloga.

U uvodu je ukratko prikazan razvitak narodne vlasti uopće i posebno razvitak organa narodne vlasti u Hrvatskom primorju od kraja 1941. god. do osnivanja najvišeg organa narodne vlasti u Primorju — Okružnog NOO-a za Hrvatsko primorje. Iako je u uvodu dan samo kratak prikaz razvoja narodne vlasti, ipak je bilo potrebno, barem u najkraćim crtama, dati određena tumačenja o promjeni funkcije NOO-a nakon osnivanja odbora JNOF-a. Istina, o JNOF-u ima dosta podataka u objavljenoj građi i bilješkama kojima je popraćena. No, možda je ipak trebalo ukazati na to da su nakon osnivanja odbora JNOF-a narodnooslobodilački odbori, a to znači i ONOO za Hrvatsko primorje, prestali biti općepolitički organi NOP-a i da su u njihovoj nadležnosti ostale isključivo funkcije političke vlasti.